

bude sigurno, da tražiš prava, a da nikome ne učiniš nasilja, tek onda čemo biti blizu uspeha,» govori delavcem. Njega obkrožata *K r a n i n G a l i k*; prvi tip človeka z lirično zanosno, čisto duševnostjo, drugi cinik, ki se izživlja le še v porogih in sofizmih. Vsi trije prebivajo na domu *S t a r i n a*, mrkega razočaranca, ki bi morda kedaj presenetil svet s svojim izumom, pa ga je močvara tega doma zrušila. Njegova žena *R e n a* je učlovečena materija, fluid te ženske mrtviči ves dom, zastruplja sok družine, privablja grozo. Njena hči *G i n a* je že podedovala to uničevalno grozo, demonizem je osnovna črta njenega značaja, ona hoče «svetli i razkošni put strasti i vladanja ljudskim srcem. Živeti slobodno. Život je radost in radost je pakao... samo neka je život moj!» To jo vede v naročje tvorničarju *L u k i n u*, brezdušnemu človeku-stroju, ki ga bo zaslužila, kakor zaslužuje on stotine delavcev in nameščen-
cev. Vse je že pripravljeno za poroko. Ali baš v ta čas pa se vrne domov *Starinova* hči iz prvega zakona *Malena*, sanjsko bitje, ki, čisto v svoji lepoti, ne vé za močvaro strasti in zla. Ko vstopi ta tiha blagovestnica iz krajev sozvočja v to otrovano ozračje, se razgiblje življenje v dramatičnem pogonu. Vsi se zdrznejo. Pred njo odpadajo krinke. Duše se prebujajo. Ali prebujajo se tudi groza, odpira se zlo. *Lot*, ki se je rešil obupa nad razočaranjem v življenju z nasilnim ubijanjem duše v sebi, se ob *Maleni* zavé možnosti vstajenja. Toda to silno, a trenutno upanje mu še bolj jarko osvetli nemoč, dvigniti se, in ga stre. Zanj se bori, da bi ga otela iz čistih rok *Malene*, grešnica *R e n a*, ki se ogabno oklepa *Lota*. *Starin* se strahoma zaveda svoje nesreče, v katero ga je bila pahnila njegova žena, *R e n a* pa prav tako obtožuje njega, da je «izmozgan tuhtač» kriv njenega životarjenja. To usodno zagrešenost življenj reši lahko samo smrt. *R e n o* ubije — *Lot*, ki misli, da je s tem činom dokazal, da je postal vladar usode, človek-bog, dočim jo je v resnici ubil zato, da bi se še bolj ponižal, da bi do dna izpil gorjupi napoj trpljenja, da se očisti in skesa.

V tem ogrodju se razveže drama v vsej mogoti in pestrosti. Značaji so mojstrsko plastični, dejanja izvirajo iz oseb, strogo, brezobzirno, usodno. Pisatelju se je posrečilo življensko resnično prikazati ljudi, ki jih je slekel vseh realističnih pridevkov, a jih vendar napravil «realne». Dasi se drama odigrava v višji ravnini, kjer vpliva misel bolj žareče kot čutna strast, vendar ni nikjer opaziti narejenosti, umovanja, intelektualizma. Želel bi samo, da bi avtor posamezne prizore bolj zgostil, marsikako sceno izpustil, oziroma dejanje poenostavil (moti n. pr. prepogosto menjavanje, prihajanje in odhajanje oseb), toda v celoti je *Janković* v tej drami dosegel doslej višek in se uveljavil kot pisatelj velikih kvalitete in etične moči.

M i r a n J a r c.

Aleksandar Vučo: Krov nad prozorom. Sa likom pisca od *Marina Tartalje*. Izdanje *S. B. Cvijanovića*. Beograd. 1926. Zagreb. 40 str.

Neki kritik je nekoč oponesel nekemu liriku, da se njegove pesmi lahko beró, kakor so tiskane, ali pa tudi narobe, od zadnjega stiha nazaj do prvega: zmerom se čuje isto enolično zvonkljanje lepih besed brez globljega čuvstva in brez tega, kar daje lirski pesmi njeno pravo ceno. Ko sem prebiral «*Krov nad prozorom*», je tudi meni izkušnjavec šepetal: «Še ti tako beri; tudi te pesmi se dadó brati naprej ali nazaj.» Nisem ga poslušal. Odložil sem knjigo za primernejši trenutek. In res, ob srečnejši uri sem teh štirinajst pesmi prebral brez tiste izkušnjave.

Brati pa jih je treba zelo počasi, kajti natisnjene so na velikanskih listih kakor spomeniško besedilo na marmornatih ploščah, večinoma brez vsakega

ločila, in so zato polne sibilskih dvoumnosti, primerne za jezikoslovna ugibanja, podobna tistim, ki cvetó iz prastarih rokopisov grških in latinskih klasikov — le zrno, ki se po takem ugibanju izlušči iz besednih plev, ni tako kleno kakor v starodavnih.

Uvodni spev «Rasturanje» izraža pesnikovo bolešno občutljivost za vse mnogovrstne dražljaje zunanjega in notranjega sveta:

Ja znam rastapanja čudna kad telo postaje tanko
I pruge koje me piju između polja i neba

«Uzroci» so pesniška razprava o neznatnih vzrokih, ki imajo v pesnikovi duši mogočne učinke. «Rađanja» so štirje odlomki tihih, skrivnostnih spoznanj, ki se končajo:

Postoje duboki znaci na krstu hladnih drumova
Kako smo dugi u noći redom drveta u tami
Kako smo beli u noći cvetom nevinih dodira
Kako smo sagli glave da dublje budemo sami

«Kolebanja» so edina pesem, opremljena z obče veljavnimi ločili; a tudi ločila niso mogla iz nje pregnati meglenosti, ki prepreza vso to zbirko in vsako pesem, vsako kitico, vsako vrstico v njej. «Rana» kaže precijozno brušenje lastnega občutja, ki bo razen pesniku malokomu drugemu umljivo. «Slutnja» ima v šestih kiticah tudi dve samotni ločili, eno vejico in eno dvopičje; v njej izvemo:

O plaši me plaši jutrom dan još neprobuđen
I ponirem bolnom dubinom toliko naslučenih jada
Da napustim li jednom stan za uvek od sveta otuđen
Pozdravim istok plav već zamnom zavesa pada.

«Stid» bo za ljudi, ki niso ultrafuturistovioletnoeksimpresiozenitovske umetniške vere, povsem neprebavna umetnina. Oddahnejo se šele v predzadnjem stihu, ki ni iz besed, temveč iz kakih trideset pik, zbranih tu v ravnem nizu, namesto da bi stale koncem stavkov — če jih pesem kaj ima. Nič drugače ne bo učinkovalo «Ogledanje». Tri strani dolgo besedovanje «Iznad daljine» zveni, kakor bi se pesnik bal, da bi ga utegnil kdo razumeti:

Moja kruna samoće
Dar moj da se ogrnem tišinom iznad sveta
Što sam na grudima slomio svetlost i vesla daljine
Što sam na talasu bregova umirio ključanje želja
I pružio ruke za ropstva
I pripio smirenost zida
Kako ću nagnut nad srcem da čekam čistu dubinu

«Obmana», predzadnja pesem, bi bila po mojem mnenju najboljša izmed vseh, to pa zaradi prekrasne vrstice:

Moram da skinem sa očiju zavoj zakorelih vizija

Naj pesnik le urno sname ta zavoj, drugače ga kmalu noben njegov rojak ne bo več razumel. Tudi zadnja pesem «Šan» priča, da je to snetje pesniku nujno potrebno.

Če bi se take zbirke tiskale v enem izvodu za pesnika samega, bi bila stvar v redu in bi se tikalo le njega, ali se potruđi, da bo samega sebe bral in razumel. Ker pa je knjiga izšla v zelo razkošni izdaji in stane 30 Din, se človek ob njej vendar nekoliko zamisli in se vpraša, ali je umestno, da se z Gutenbergovo iznajdbo širijo katerikoli duševni proizvodi. A. B u d a l.